

Møtedato	18.-19.06.2026
Saksbehandler	Arbeidsutvalget
Saksnummer	LS5 06.10-25/26
Gjelder	Politisk dokument om praksis

Vedlegg til saken

1. Forslag til politisk dokument om praksis

Politisk dokument om praksis i høyere utdanning

Formål

Behandle nytt politisk dokument om praksis i høyere utdanning.

Sakspresentasjon

Etter vedtektene § 3.2.3 Politiske dokumenter, kan Landsstyret opprette nye politiske dokument. Formålet med å opprette nytt politisk dokument er å utdype eller supplere Norsk studentorganisasjon sitt prinsippprogram, politiske plattformer og øvrige politikk. Politiske dokumenter foreldres etter seks år, med mindre de aktivt fornyes.

NSOs politikk på praksis er overordnet omtalt i utdanningspolitisk plattform (UPP). Denne plattformen planlegges å bli revidert i neste landsmøte i 2027. Praksis er i UPP omtalt i kapitlene: 11.2 Praksis, 11.2.1 Praksis i arbeidslivet og 11.2.2 Praksis i akademia.

Ønsket og behovet for nytt politisk dokument på praksisområdet, tar utgangspunkt i diskusjoner i Utdannings- og læringsmiljøpolitisk komité og i arbeidsutvalgets vurdering av politikktutvikling i perioden 2025-2026.

Utdannings- og læringsmiljøpolitisk komite startet arbeidet med utviklingen av det politiske dokumentet på politisk komitesamling i januar, og har hatt jevnlige møter utover våren. Utdanning- og læringsmiljøpolitisk ansvarlig har gjennomført høring i medlemslagene, hvor tre medlemslag

31 sendte inn sine innspill innen fristen 14. mai. I tillegg har det vært gjennomført innspillsrunder med
32 studenttillitsvalgte i fagforeningene. Arbeidsutvalget har til slutt overordnet vurdert helheten i
33 forslag til nytt dokument.

34 **Vurdering**

35 Arbeidsutvalget anbefaler en inndeling i 8 kapitler. Under er en oppsummering av de mest sentrale
36 politikkpunktene på hvert kapittel.

37 **Kapittel 1.0 Innledning**

38 Innledningen har til formål å si noe om hvorfor politikkområdet er viktig for NSO, hva dokumentet
39 omhandler og avklare rammer eller avgrensinger på politikkområdet.

40 **Kapittel 2.0 Kvalitet og læringsutbytte i praksis**

41 Trykk på kvalitet i praksis med tydelige læringsmål, aktiviteter og forventninger. Praksis må ha
42 bedre sammenheng med studier. Bedre muligheter å kombinere praksis med ulike tillitsverv.

43 **Kapittel 3.0 Økonomi og merutgifter i praksis**

44 Mulighet til å søke om ekstra lån i Lånekassen for å dekke merutgifter i praksis. Staten må i tillegg
45 sikre ordninger for boplass eller reise, for de som får urettmessig lang reisevei. Det må sikres
46 rimelige og akseptabel standard på midlertidige boliger. Staten må dekke innkjøp av nødvendig
47 utstyr til praksisstudenter.

48 **Kapittel 4.0 Praksisplasser**

49 Offentlig ansvar i å skaffe nok tilgang på praksisplasser og at det følger med midler. For store
50 forskjeller mellom institusjonene og regionene. Mer forutsigbarhet og dialog, studentene må lyttes
51 til før en plass tildeles. Krav om informasjon innen rimelig tid før oppstart.

52 **Kapittel 5.0 Helse**

53 Nye retningslinjer for sykdom under praksis. Gravide eller ammede skal få bedre tilrettelegging.
54 Alle studenter skal få tilbud om psykisk oppfølging, ved behov. Informasjon og rutiner dersom
55 skader, arbeidsulykker eller situasjoner oppstår i praksis. Tilbud om gratis vaksinasjon til alle med
56 behov.

57 **Kapittel 6.0 Studentrettigheter og arbeidsvilkår i praksis**

65 Utvikling av praksisavtaler som styrker studenters rettigheter, gjennom regulering. Tiltak for å
66 unngå praksis som gratis arbeidskraft. Arbeidsmiljølov, arbeidstidsbestemmelser og vaktplan skal
67 følges. Individuell tilrettelegging ved behov. Tilgang på verneombud og inkluderende læringsmiljø i
68 praksis. Trygge varslingsystemer og lett tilgang på studentombud.

69 **Kapittel 7.0 Veiledning**

70 Alle veiledere skal ha godkjent veilederkompetanse. Klare retningslinjer om hva som forventes av
71 veileder og student før, under og etter praksisperiode.

72 **Kapittel 8.0 Skikkethetsvurdering**

73 Alle praksisveiledere skal ha gjennomført kurs i skikkethetsvurdering. Felles retningslinjer i
74 skikkethetsvurdering. Studenter må få mer informasjon og hjelp om rettigheter i skikkethets saker.

85 **Innstilling**

86 Politisk dokument om praksis i høyere utdanning vedtas

Politisk dokument om praksis i høyere utdanning

1.0 Innledning

Dette dokumentet definerer NSOs politikk om praksis i høyere utdanning. Dokumentet tar ikke høyde for enkeltutdanninger, men er våre overordnede prinsipper for gjennomføring av praksis i utdanningene som helhet, og utfyllende for profesjonsrettet praksis.

Praksis er en sentral del av mange utdanninger i høyere utdanning, både i profesjonsutdanninger og i studier som tilbyr praksis. God praksis bidrar til økt læringsutbytte, sterkere kobling mellom teori og praksis, og bedre forberedelse til arbeidslivet. Samtidig er praksis i dag preget av store forskjeller i kvalitet, rammevilkår og studentrettigheter.

2.0 Kvalitet og læringsutbytte i praksis

Praksis skal være en integrert og faglig forankret del av studiet i profesjonsutdanningene. Det skal være tydelige læringsmål, aktiviteter og forventninger for hver praksisperiode, som skal oversendes til veileder i forkant av praksis. Læringsmålene skal evalueres systematisk, og studenter skal være trygge på at tilbakemeldinger blir fulgt opp videre av utdanningsinstitusjonen.

Det skal være en sammenheng mellom teori og praksis, som gjør at undervisere og veiledere må vise til praksisrelaterte situasjoner tilknyttet teori. Dette kan for eksempel gjøres ved å hente inn arbeidstakere inn i undervisningen, for å få en bedre forståelse av pensumlitteraturen.

Praksisstedet, og særlig praksisveiledere må få tilbud om kompetanseheving.

Praksis av høy kvalitet skal tilbys fra første studieår i studier som krever praksis. Dette legger til rette for kontinuerlig utvikling, og tydeliggjør tidlig hvilke forventninger som stilles i yrket etter endt utdanning. Slik sikres studentene et godt læringsutbytte, samt tilstrekkelig kompetanse og erfaring.

Det skal legges til rette for at studenter kan ivareta studenttillitsverv, tunge studentfrivillige verv og andre folkevalgte verv under praksisperioder, så langt det lar seg gjøre uten at det går på bekostning av kvaliteten på læringsutbyttet i praksis.

3.0 Økonomi og merutgifter i praksis

Praksis skal ikke være økonomisk belastende for studentene. Når studenter i dag har praksis som gjennomføres langt fra studiestedet, er det ikke gitt at utdanningsinstitusjonene dekker ekstra utgifter til livsopphold som studentene har, og det er variasjoner mellom utdanningsinstitusjonene.

Flere profesjonsstudenter med lange praksisperioder sliter med å få endene til å møtes på grunn av begrenset kapasitet til å være på deltidsjobben, og blir også ofte oppfordret av undervisere og utdanningsinstitusjonen til å ta pause fra deltidsjobb under praksisperioden.

Derfor mener NSO at studenter med omfattende mengde obligatorisk praksis, på seks uker eller mer per studieår, skal ha muligheten til å søke om ekstra lån fra Lånekassen. Dette lånet skal tilpasses praksisomfanget og omgjøres til stipend ved godkjent praksisperiode, for å kompensere for tapt arbeidsinntekt.

3.1 Praksis med lang reisevei

I dag er det mange studenter som ikke får dekket hele reisekostnaden i løpet av praksisperioden. Mange er dessuten nødt til å finne midlertidig boplass. Det er ikke alltid man får nok støtte til å dekke både midlertidig og permanent bosted. Staten må derfor sikre at det finnes ordninger for å finansiere boplass og/eller reise for de med uforholdsmessig lang reisevei til praksissted ved obligatorisk praksis. Det må også sørges for at slike ordninger kan forskuddsbetales.

Utdanningsinstitusjonene må sikre boliger i en rimelig standard til studentene i praksis gjennom eksempelvis samarbeid med kommunene i større grad, og/eller ha en avtale med samskipnadene om tilgjengeliggjøring av studentboliger.

3.2 Utstyr i praksis

Flere utdanninger med obligatorisk praksis krever at studenter selv kjøper inn utstyr som er nødvendig for å gjennomføre praksisperiodene, for eksempel arbeidstøy eller annet fagspesifikt materiell. Kostnadene varierer mellom utdanningene, men kan for mange studenter utgjøre en betydelig økonomisk belastning når utgiftene må dekkes av egen lomme. Dette kan bidra til å skape økonomiske barrierer for å gjennomføre utdanningen på lik linje med andre. Derfor mener NSO at utdanningsinstitusjonene skal tilby nødvendig utstyr som kreves i praksis.

68 4.0 Praksisplasser

69 Mangel på praksisplasser utgjør en uforutsigbar studietid for de studentene det gjelder. Det må
70 være et offentlig ansvar å sørge for tilstrekkelig praksiskapasitet til antall studieplasser som tilbys.
71 Dette gjøres best gjennom samarbeid mellom utdanningssektoren og næringslivet eller det
72 offentlige som tilbyr praksisplasser. Det offentlige og private tilbudet skal brukes for å få flest mulig
73 ut i praksis. Nye og alternative praksisformer, som simulering, er gode måter å øve studenter på,
74 men skal kun være et supplement i praksisopplæringen og ikke erstatte fysisk praksis.

75
76 Utdanningsinstitusjonene har ansvar for å sikre praksisplasser til studenter på utdanninger som
77 krever praksis. Samtidig må departementet sørge for at det følger midler til flere praksisplasser når
78 det opprettes flere studieplasser, slik at bedrifter, kommuner, fylkeskommuner og andre aktører
79 legger til rette for å ta imot praksisstudenter. Det må legges opp til bedre samordning mellom
80 utdanningsinstitusjonene i utdeling av praksisplasser, der de konkurrerer om de samme
81 praksisstedene eller har studenter, som har behov for fleksibilitet ut ifra ulike livssituasjoner.

82
83 I dag er det store geografiske og institusjonelle forskjeller i praksis i like studieløp. Det kommer av
84 manglende rammevilkår, som NSO ønsker å styrke. At studenter opplever betydelige
85 kvalitetsforskjeller i enkelte utdanninger avhengig av hvor i landet de studerer, er uheldig. Det
86 svekker muligheten for en helhetlig og likeverdig utdanning nasjonalt, og kan undergrave
87 arbeidslivets tillit til høyere utdanning. Det er også forskjell i hvor mye tilrettelegging en student
88 kan få fra en utdanningsinstitusjon til en annen, og det samme i praksisutplasseringene.
89 Utdanningsinstitusjonene og praksisplassene skal tilrettelegge på en måte som treffer studentenes
90 behov for de som har krav på det, uavhengig av hvilken del av landet du er student i.

91
92 Det bør også være forutsigbarhet i tildelingen av praksisplasser. Utdanningsinstitusjonene bør
93 legge vekt på likhet og rettferdighet, særlig i studier med flere praksisperioder, slik at ikke enkelte
94 studenter gjentatte ganger får praksisplass med lang reisevei. Videre bør studentene få anledning
95 til å gi uttrykk for ønsker om praksissted, og det skal legges opp til dialog med praksiskoordinator i
96 forkant av tildelingen. Dette vil bidra til en mer hensiktsmessig fordeling av plassene, basert på
97 studentenes ønsker, erfaringer og hvor de vil få størst faglig utbytte.

98
99 Studenter skal få beskjed om praksisplassering innen rimelig tid. Dersom praksisperioden krever
100 at studenten må flytte, skal studenten få beskjed om dette senest to måneder før praksisperiodens
101 oppstart. Det skal legges til rette for at studenter med obligatorisk praksis i utdanningsløpet får
102 mulighet til å gjennomføre deler av praksisopplæringen i utlandet.

5.0 Helse

Sykdom som har oppstått under praksis skal ikke gi konsekvenser for fullføring av utdanningen. Det må etableres standardiserte retningslinjer knyttet til å ta igjen tapt praksis på bakgrunn av sykdomsforhold som har oppstått under studietiden.

Studenter som er gravide eller ammer under praksisperioden skal få tilbud om nødvendig tilrettelegging i praksisperioden.

5.1 Psykisk helse

Utdanningsinstitusjonene skal sørge for at studenter har tilbud om psykisk veiledning eller oppfølging etter gjennomført praksis ved behov. Utdanningsinstitusjonene skal tilby undervisning om egenomsorg som tema inn i emner, for yrket studentene utdanner seg til å tre inn i. Studenter skal ikke bli pålagt å ta igjen timer brukt på psykisk helsehjelp gjennom kortere digitale konsultasjoner i løpet av praksisperioden, eller dersom det er forelagt gyldig dokumentasjon innenfor rimelighetens grenser.

5.2 Fysisk helse

Det bør foreligge en tydelig ansvarsavklaring mellom utdanningsinstitusjonen og praksisstedet når det gjelder håndtering av belastningsskader, arbeidsulykker og andre uforutsette hendelser. Utdanningsinstitusjonene skal sikre at studenter er forsikret.

Før praksisperioden starter, skal både utdanningsinstitusjonen og praksisstedet informere studentene om hvilke rutiner og prosesser som gjelder dersom skader eller ulykker oppstår. Ved eventuelle hendelser under praksis er det viktig med god kommunikasjon og tett veiledning mellom utdanningsinstitusjonen og praksisstedet for å sikre god oppfølging av studenten. Dersom det oppstår behov for ytterligere støtte eller bistand, bør studentombudet tas i bruk.

Ansatte i helsevesenet, barnehager og skoler oppfordres til å vaksinere seg mot influensa for å beskytte både seg selv og sårbare grupper. Studenter i praksis står i mange tilfeller i samme risikosituasjon, men omfattes ikke av de samme tilbudene. Når Folkehelseinstituttet fremhever vaksinasjon som et viktig smitteverntiltak, fremstår det derfor inkonsekvent at studenter utelates. Studenter i praksis skal derfor få tilbud om gratis influensavaksine.

6.0 Studentrettigheter og arbeidsvilkår i praksis

138 Praksis er en integrert og obligatorisk del av de fleste profesjonsutdanninger, og skal være en
139 trygg og læringsfremmende arena, ikke et rettstomt rom. Regelverket er ofte fragmentert og
140 uoversiktlig. Praksisavtalene må derfor sikre studentenes rettigheter gjennom bedre veiledning
141 eller regulering. Studenter i praksis har rettigheter, også når de ikke mottar lønn og ikke formelt
142 regnes som arbeidstakere. Arbeidsmiljøloven slår tydelig fast at studenter som utfører arbeid som
143 ledd i opplæring, skal ha de samme grunnleggende rettighetene til et fullt forsvarlig arbeidsmiljø
144 som ordinære ansatte.

145
146 Praksis skal være læring, hvor man følger en veileder i sitt arbeid og får muligheten til å utføre de
147 samme oppgavene under tilsyn av veileder. Praksis skal ikke brukes eller oppfattes som gratis
148 arbeidskraft. Dersom det skjer, skal det føre til negative konsekvenser for praksisstedet studenten
149 er utplassert hos, og utdanningsinstitusjonen bør vurdere å trekke samarbeidet med praksisstedet.

150
151 Det skal være klare rettigheter og plikter i praksis. Studiestedet har ansvar for at de essensielle
152 rettighetene man har er belyst før studentene blir utplassert. Hvor lenge en student er forventet å
153 være i praksis i perioden, skal fremkomme tydelig i rammedokumenter. Under ingen
154 omstendigheter skal studenter bli pålagt å være i praksis lenger enn hva
155 arbeidstidsbestemmelsene for det læringsarbeidet man utfører i praksis følger. Vaktlister/timeplan
156 for praksis skal være tilgjengelig for studentene minimum to uker før praksis begynner, og
157 studenter skal få mulighet til å spille inn sine ønsker i forkant.

158 159 **6.1 Rett til et forsvarlig og inkluderende arbeidsmiljø**

160 Praksissteder har et klart ansvar for å verne at studenter ikke utsettes for uheldige fysiske eller
161 psykososiale forhold, som trakassering, mobbing og diskriminering, og skal ikke utsettes for
162 forhold som ansatte ikke ville akseptert. De har rett til å henvende seg til verneombud og andre
163 arbeidsmiljøfunksjoner ved praksisstedet på lik linje med ansatte, og skal kunne delta i et
164 læringsmiljø som er trygt, inkluderende og helsefremmende.

165
166 For studenter som er avhengige av praksis for å fullføre utdanningen, kan manglende
167 tilrettelegging, utrygge praksisarenaer og svake varslings- og oppfølgingsystemer føre til at
168 studenter presses ut av studieløpet. Dette rammer ikke tilfeldig, men særlig studenter med
169 funksjonsnedsettelse og studenter i kjønns- og maktutsatte posisjoner. Skal høyere utdanning
170 være reelt tilgjengelig og likeverdig, må arbeidet mot diskriminering og trakassering styrkes både i
171 undervisning og i praksis.

173 **6.2 Varsling om kritikkverdige forhold**

174 Utdanningsinstitusjonene har et selvstendig ansvar for at praksisopplæringen er forsvarlig. Dette
175 inkluderer også et ansvar for oppfølging dersom studenter utsettes for rasisme, diskriminering,
176 mobbing eller trakassering. Studenter i praksis har rett til å varsle om kritikkverdige forhold, både
177 ved praksisstedet og ved utdanningsinstitusjonen, uten at det skal føre til sanksjoner. Likevel vet vi
178 at mange studenter kvier seg for å si ifra, av frykt for konsekvenser for vurdering og progresjon.
179 Det eksisterer et ujevnt maktforhold mellom studenter og veiledere i praksis eller ansatte ved
180 utdanningsinstitusjoner, og det er viktig at dette ivaretas i behandlingen av eventuelle
181 varslingsaker.

182
183 Dette understreker behovet for tydelige rettigheter, trygge varslingsystemer og reell oppfølging i
184 praksisfeltet. Derfor mener NSO at det skal være gode rutiner for varsling og konfliktløsning for
185 studenter som er i praksis, både ovenfor praksisveileder og medstudenter. Informasjon om rutiner
186 og studentombudsordningen, skal være lett tilgjengelig og oversiktlig. I tillegg skal det arbeides
187 systematisk med å bevisstgjøre studentene om dette gjennom hele studieløpet.

188 **7.0 Veiledning**

189 Alle praksisveiledere skal ha godkjent veilederkompetanse før de tar imot praksisstudenter. Det
190 skal være et tilbud om å gi veilederhonorar eller kompensasjon til den enkelte veilederen etter
191 gjennomført veilederutdanning, når de tar imot praksisstudenter. Det skal være klare retningslinjer
192 fra utdanningsinstitusjonens side om hva som er forventet av studentene og veilederne før, under
193 og etter praksisperioden. Kontaktpersonen fra utdanningsinstitusjonen skal sørge for
194 kontaktpunktet mellom veileder og studentene før, under og etter praksis.

196 **8.0 Skikkethetsvurdering**

197 I flere utdanninger med praksis inngår løpende skikkethetsvurderinger som en sentral del av
198 utdanningsløpet. Praksisperioden er ofte en viktig arena for å avdekke om en student er skikket for
199 yrket, enten gjennom observasjoner fra medstudenter eller vurderinger fra praksisveiledere.
200 Under praksisperioden skal vurderingen og formidling av vurderingen av studentens skikkethet
201 foregå kontinuerlig. Om studenter får tilbakemeldinger tidlig i perioden, har man reelle muligheter
202 til å rette seg og ta nytte av praksisperioden som en del av utdanningsløpet. Ved avslutningen av
203 praksisperioden skal veileder vurdere om studenten har bestått praksis, og om studenten oppfyller
204 kriteriene for skikkethet. Dette er et stort ansvar og en viktig oppgave på vegne av
205 utdanningsinstitusjonene. For å sikre kvalitet og lik praksis i vurderingene skal alle
206 praksisveiledere gjennomføre kurs i skikkethetsvurdering.
207

208

209 Det skal også utvikles felles retningslinjer for håndtering av skikkethetsmeldinger for undervisere,
210 praksisveiledere og medstudenter i utdanninger som omfattes av krav om skikkethetsvurdering.
211 Utdanningsinstitusjonene må samtidig sikre at studentene får tilstrekkelig informasjon om sine
212 rettigheter i skikkethetssaker. Det bør være lav terskel for å melde tvil eller bekymring dersom det
213 er mistanke om en students skikkethet, samtidig som prosessen må ivareta rettssikkerheten og
214 hensynet til alle involverte parter gjennom utdanningsløpet. Skikkethetsvurdering skal ikke brukes
215 som et pressmiddel eller disiplinerende.